

En livsvarig krenkelse

**Straffeloven § 311 og utfordringer med politiets
etterforskning av slike saker**

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

**Politihøgskolen
2019**

Kand.nr: 40 og 41

Antall ord: 8755

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 TEMA OG AKTUALITET.....	3
1.2 PROBLEMSTILLING.....	5
1.3 AVGRENSING OG PRESISERING.....	5
1.4 RETTSKILDEBILDET.....	6
1.5 LOVENS FORMÅL.....	8
1.6 HISTORIKK OG BAKGRUNN FOR STRL. § 311.....	9
1.7 VIDERE FREMSTILLING.....	10
2.0 GJELDENDE RETT, STRL. § 311	11
2.1 STRAFFBARHETSVILKÅRENE.....	11
2.3 LOVENS OBJEKTIVE VILKÅR.....	12
2.3.1 «Fremstilling» jf. § 311, første ledd bokstav a).....	12
2.3.2 «Barn» jf. § 311, første ledd bokstav a).....	13
2.3.4 «Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn», jf. § 311, første ledd bokstav a).....	14
2.3.5 «Fremstilling som seksualiserer barn» jf. § 311, første ledd bokstav a).....	14
2.3.6 Vilkårene i strl. § 311, første ledd bokstav b).....	14
2.3.7 Vilkårene i strl. § 311, første ledd bokstav c).....	17
2.4 LOVENS SUBJEKTIVE VILKÅR.....	19
2.4.1 Skyldkravet.....	19
2.4.2 Forsett.....	19
2.4.3 «Forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale» – bokstav c).....	21
2.4.4 Uaktsomhet.....	22
3.0 UTFORDRINGER MED ETTERFORSKNINGEN AV STRL. § 311	23
3.1 Generelt om etterforskning.....	23
3.2 Internett og utfordringer.....	24
3.3 Andre utfordringer.....	26
4.0 AVSLUTNING	27
4.0 LITTERATURLISTE	29
<i>Lover</i>	29
<i>Forarbeider</i>	29
<i>Rettspraksis</i>	31
<i>Internasjonale kilder</i>	32
<i>Juridisk litteratur</i>	32
<i>Andre kilder (Internettsider og avisartikler)</i>	34

1.0 Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Tema for vår oppgave er å presentere gjeldende rett for lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 311, og se litt på noen utfordringer knyttet til etterforskningen på området. Straffeloven (strl.) § 311 finner vi i kapittel 26, om seksuallovbrudd. Seksuallovbrudd brukes om en gruppe straffbare handlinger som er knyttet til kjønnsorganer og kjønnslig aktivitet. Målet med straffebudene er å verne enkeltmenneskers rett til å bestemme over sine egne seksuelle forhold¹.

Bestemmelsen skal beskytte barn mot seksuelle overgrep og seksuell utnyttelse². Det er lovfestet i lov 17.mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) § 104 tredje ledd, og strl. § 311 om barns rett til vern om sin personlige integritet. I dag foreligger det internasjonale forpliktelser som har betydning for de norske straffebestemmelsene, herunder seksuallovbrudd, som f.eks. Lanzarotekonvensjonen³. Lanzarotekonvensjonen har til formål å forebygge og bekjempe alle former for seksuell utnyttning og seksuelt misbruk av barn⁴.

Norsk straffelov tar sikte på å rette seg etter regionale og globale konvensjoner, slik som den Europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og FNs konvensjon om barns rettigheter. I følge menneskerettsloven (mrl.) § 2 første ledd, skal lovens nevnte konvensjoner gjelde som norsk lov⁵. Ved motstrid mellom straffeloven og internasjonale konvensjoner skal de som er nevnt i mrl. § 2 gå foran bestemmelser i straffeloven, jf. mrl. § 3. Det har de senere årene vært flere endringer i kapittelet om seksuallovbrudd. Disse endringene er gjort for å oppfylle Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk⁶. Denne endringen kommer vi nærmere inn på i pkt. 1.6.

¹ Wegner (2015) s. 193

² Innst. O. Nr. 66 (2004-2005) s. 3.

³ Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk, 25. oktober 2007 (Lanzarotekonvensjonen).

⁴ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 207

⁵ Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett (menneskerettsloven), 21. mai 1999.

⁶ Se regjeringens nettsider (regjeringen.no)

https://www.regjeringen.no/contentassets/df2a0d36a69c4ab494114b817375f4c8/coe_convention_on_the_protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_sexual_abuse_n.pdf (desember 2018).

I media er saker om dette tema svært dagsaktuelle, og har gitt allmennheten et større innblikk i problematikken. Store avsløringer som operasjon “Dark Room” i Bergen er et eksempel på dette⁷. Statistikk fra statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det var en økning i antall registrerte tilfeller av, og ofre for de fleste typer seksuallovbrudd i 2017. Økningen dette året har først og fremst en sammenheng med at politiet registrerte langt flere seksuallovbrudd relatert til fremstillinger av barn under 18 år. I statistikkene er disse lovbruddene gruppert under “annet eller uspesifiserte seksuallovbrudd”, og viser at det samlet sett var 820 flere slike anmeldelser i 2017 enn året før⁸. Publisert statistikk for 2018 viser at det har vært en videre økning med 249 flere anmeldte lovbrudd enn i 2017⁹.

I dag har internett blitt en hovedarena for utveksling av materiale som fremstiller overgrep av barn, eller andre fremstillinger som seksualiserer barn¹⁰. Internett gjør det mulig å spre ulovlig materiale på tvers av landegrensene. Det finnes i dag over to milliarder sider på internett, hvor omlag halvparten av innholdet er av pornografisk karakter. En del av dette er i økende grad fremstillinger som seksualiserer barn. Den økte etterspørselen bidrar til at stadig flere barn blir utsatt for overgrep¹¹.

Datakriminalitet er ifølge Sunde en straffbar ytring eller handling som er formidlet eller utført ved bruk av datateknologi¹². Norge har undertegnet Europarådets konvensjon om datakriminalitet. Artikkel 9 tar for seg straffbare handlinger knyttet til fremstillinger som seksualiserer barn via datasystemer¹³. Fremstillinger som seksualiserer barn eller fremstillinger av overgrep mot barn på nettet er en livsvarig krenkelse for offeret ved at materialet i prinsippet blir liggende på nettet for alltid¹⁴. Den internasjonale konvensjonen om datakriminalitet gir forpliktelser til medlemslandene. Det gjør at ulike lands straffelover harmoniserer med hverandre, noe som lettere vil kunne bekjempe datakriminalitet nasjonalt

⁷ Se NRK's nettsider (nrk.no) <https://www.nrk.no/nyheter/overgrepavsloringene-dark-room-1.13236170> (desember 2018) s. 2-3. 12

⁸ Se statistisk sentralbyrås nettsider (ssb.no) <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/historisk-fa-lovbrudd-anmeldt-i-2017>, (Desember 2018)

⁹ Se statistisk sentralbyrås nettsider (ssb.no) <https://www.ssb.no/lovbrudda> (April, 2019)

¹⁰ Sunde (2016) s. 169

¹¹ Innst. O. nr. 66 (2004-2005) s. 3

¹² Sunde (2016) s. 17

¹³ NOU 2003: 27 s. 9, jf. s. 24.

¹⁴ Innst. O. nr. 66 (2004-2005) s. 3

og internasjonalt. Dette legger til rette for internasjonalt samarbeid på tvers av landegrensar, og erfaringsutveksling av denne type kriminalitet¹⁵.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å finne gjeldende rett for strl. § 311, første ledd bokstav b og c, ved hjelp av rettsdogmatisk analyse. For å finne svar på denne problemstillingen skal vi ta i bruk juridisk metode.

Informasjon på internett er hele tiden i endring¹⁶. En av de største utfordringene med etterforskningen er knyttet til utbredelse og anskaffelse på internett. Vi vil søke svar hos erfarne politibetjenter og jurister som har jobbet med fagfeltet for å få en bedre forståelse for utfordringene. Kripos har mye erfaring på området, og de vil derfor være en sentral kilde for å belyse denne problematikken. Etterforskere på lokalt plan har gitt oss innsikt i hvilke utfordringer politigeneralisten står overfor i sitt arbeid.

1.3 Avgrensing og presisering

Strl. § 311 omfatter en rekke handlingsalternativer som er inndelt i fem ledd, hvor første ledd tar for seg fem bokstaver (a-e). Ettersom bestemmelsen er såpass omfattende er det nødvendig med en avgrensning.

Hovedfokuset i vår oppgave er bestemmelsens første ledd bokstav b) om utbredelse, og bokstav c) om ulike befatningsmåter med overgrepsmateriale. For helhetens skyld nevnes første ledd bokstav a) som omhandler produksjon, men vi kommer ikke til å gå nærmere inn på hva produksjon er. Det vi skal ta for oss i bokstav a) er de vilkårene; «fremstilling», «barn» og «seksuelle overgrep». Dette fordi de gjør seg gjeldende for videre tolkning av bokstav b og c.

Oppgaven avgrensar seg ved at den ikke omfatter forsøk på overtredelse av strl. § 311, jf. § 16, eller medvirkning til overtredelse jf. § 15. Straffebud som omhandler strl. § 311 kan ofte

¹⁵ NOU 2003: 27 s.13

¹⁶ Bjerknæs og Fahsing (2018) s. 265

anvendes i konkurrans med annen bestemmelse i straffelovens kapittel 26. På grunn av oppgavens begrensede omfang vil ikke konkurrans bli behandlet i denne oppgaven. Overtredelse av bestemmelsens innhold vil kunne medføre bot eller fengsel inntil 3 år. Vi vil ikke gå videre inn på straffeutmåling i denne oppgaven. Oppgaven avgrenser seg videre mot strl. § 311, fjerde ledd om straffebortfall ved samtykke og jevnbyrdighet i alder og utvikling.

Vi vil presisere at uttrykket “barnepornografi” bevisst ikke vil bli nevnt i oppgaven. Begrunnelsen for dette er vurderingen som departementet har gjort ved at begrepet vil kunne gi gale assosiasjoner og er tilslørende for hva bestemmelsen omfatter¹⁷. Begrepet får heller ikke frem at fremstillingene viser overgrep og misbruk av overmaktsforhold mot barn¹⁸.

I kapittel 3 vil vi ta for oss hvilke utfordringer som gjør seg gjeldende for politiet ved etterforskningen av § 311-saker. Da disse utfordringene er mange vil vi ta for oss de som går oftest igjen i samtaler med ulike politibetjenter som har erfaring med etterforskning på dette feltet. Utfordringene med internett, ressurser og tidsbruk er noen av de som viser seg svært gjeldende, og de vil derfor bli behandlet i oppgavens tredje del. Vi kommer ikke til å behandle bruken av tvangsmidler opp mot etterforskningen av strl. § 311.

1.4 Rettskildebildet

Juridisk metode, eller rettskildelære er en metode vi bruker for å finne gjeldende rett for en bestemt rettsregel¹⁹. Den mest sentrale rettskilden vil være lovteksten i sin helhet²⁰. For vår del er det relevant å få klarhet i hva som er gjeldende rett for strl. § 311. I lovteksten støter vi på uttrykk som blant annet; “utgir, tilbyr og selger”. For å få klarhet i betydningen av disse begrepene vil rettskilder som lovforarbeider, rettspraksis og annen juridisk litteratur supplere og presisere lovteksten²¹.

Forarbeidene viser til lovens formål, og hva den er ment å omfatte. Det er dokumenter som blir utarbeidet i forbindelse med lovprosessen. De er ment å gi kunnskap om rettsfeltet, og hvordan loven kan tolkes. For oss er Ot. prp. (Odelstingsproposisjonen) nå forkortet Prop. L

¹⁷ Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) s. 6

¹⁸ Sunde (2006) s. 218

¹⁹ Boe (2012) s. 80-86.

²⁰ Bernt og Doublet (1998) s. 140

²¹ Bernt og Doublet (1998) s. 141

(Proposisjon til Stortinget), Innst. O. (Innstilling fra justiskomiteen om lovendring) og NOU (Norges offentlige utredninger) utgangspunkt for drøftelsen. Ikke alle forarbeider er utarbeidet av Stortinget som lovgiver. NOU og Prop. L er eksempler på dette, de er adressert *til* Stortinget. NOU-er ofte basert på fageksperters meninger om lovutredningsarbeidet. Prop. L er regjeringens begrunnelse på et lovforslag. Innst. O. er utarbeidet av fagkomiteene på Stortinget²².

Rettspraksis er en tungtveiende rettskilde, og det siktes da først og fremst praksis fra Høyesterett²³. Dommer som omfatter fremstillinger som seksualiserer barn er i utgangspunktet fra underrettene. Med underrettspraksis menes praksis fra tingrett og lagmannsrett²⁴. Underrettspraksis har mindre vekt enn avgjørelser fra Høyesterett²⁵. Avgjørelser fra ting- og lagmannsrett vil være av interesse på området hvor det foreligger få avgjørelser fra Høyesterett²⁶. Retten tar ved flere av avgjørelsene utgangspunkt i forarbeidene, og vil derfor bidra til et innblikk og en illustrasjon hvor det foreligger få Høyesterettsavgjørelser.

Internasjonale konvensjoner som Barnekonvensjonen, EMK og Lanzarotekonvensjonen har som nevnt i pkt. 1.1 gitt føringer for hvordan norsk lov er utformet. Strl. § 311 er utformet med utgangspunkt i å oppfylle kravene til konvensjonene. Det vil derfor være av betydning for vår klarlegging av gjeldende rett å se hen til de ulike konvensjonene.

For å belyse rettskildebilde vil også juridisk litteratur være relevant. Et eksempel på litteratur som er brukt i oppgaven er boken; «*De straffbare handlingene, kommentarutgave*» av Magnus Matningsdal fra 2017 for å finne frem til gjeldende rett. Matningsdal er Høyesterettsdommer, og har uttalt seg mye på dette området.

²² Aali og Mæhle (2018) s. 65-67

²³ Bernt og Doublet (1998) s. 142

²⁴ Aarli og Mæhle (2018) s. 82

²⁵ Eckhoff (2001) s. 162 og Boe (2012) s. 257.

²⁶ Nygaard (2004) s. 210

1.5 Lovens formål

I forarbeidene legges det særlig vekt på at overgrepsmateriale av barn ofte er et resultat av et seksuelt overgrep mot barn²⁷. Et av formålene med strl. § 311 er å gi barn et forsterket vern mot seksuell utnyttelse og seksuelle overgrep²⁸. Dette forsterkede vernet er begrunnet i den økte risikoen barn har for å få skadevirkninger av slike handlinger²⁹. Eksempler på skadevirkninger vil kunne være sterk skam og skyldfølelse, isolasjon, seksuelle problemer m.m.³⁰.

Når et bilde blir lagt ut på internett eller sosial medier er det stor fare for utbredelse. I tillegg til den enorme utbredelsesfaren, er det i praksis så godt som umulig å få slettet bildene i ettertid. Et barn som har opplevd å bli misbrukt, kan oppleve å bli gjenkjent i årevis. For barnet det gjelder vil dette kunne oppleves som en livsvarig krenkelse, og man kan regne med at risikoen for at andre kan komme over bildene vil gi en enorm tilleggsbelastning for barnet senere i livet³¹.

En annen begrunnelse for lovbestemmelsen er å forhindre at det opprettholdes et marked for overgrepsmateriale. Dette er begrunnet i at all befatning med overgrepsmaterialet er å anse som et alvorlig lovbrudd³². F.eks. vil en film av et seksuelt overgrep av et barn være et resultat av en voldtekt. Den økte etterspørselen av seksuelle fremstillinger av barn fører til at markedet opprettholdes, og at stadig flere barn utsettes for overgrep fra voksne. Lovgivende makt har i forarbeidene også presisert at lovens formål skal ramme oppsøking av ulovlig materiale på internett³³.

Forbudet mot seksuelle handlinger rettet mot barn er også viktig i den forstand at de ivaretar moralen i samfunnet. Det er ikke bare normen i straffelovens bestemmelser som beskytter barn mot overgrep. De sosiale normene og den sosiale kontrollen i samfunnet spiller også en

²⁷ Innst. O. nr. 66 (2004-2005) s. 2-3

²⁸ Wegner (2015) s. 233

²⁹ Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 129

³⁰ Se regjeringens nettsider (regjeringen.no)

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_og_grep_mot_barn.pdf (september, 2018) s.12

³¹ HR-2001-1545 s. 1191

³² Innst. O. nr. 66 (2004-2005) s. 3

³³ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 266.

viktig rolle på dette området³⁴. Straffelovens § 311 tydeliggjør at overgrepbilder av barn skiller seg fra pornografi³⁵.

1.6 Historikk og bakgrunn for strl. § 311

Besittelse av materiale som fremstiller seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn er et alvorlig samfunnsproblem³⁶. Bruken av internett som formidlingsplattform med det enorme utbredelsespotensialet og økte omfang av materialet samlet sett, har reist nye spørsmål for kriminalitetsbekjempelsen. Internasjonalt sett har det vært økt fokus på slike lovbrudd på nett, med utgangspunkt i bla. FNs Barnekonvensjon av 20. november 1989 med tilleggsprotokoll av 25. mai 2000³⁷.

I straffeloven av 1902 var pornografi og «barnepornografi» regulert i en og samme bestemmelse, § 211. Fra 1992 var det bare «besittelse» og «innførsel» av «barnepornografi» som var regulert i bestemmelsen³⁸

Det ble i 2000 gjennomført vesentlige endringer i kapittelet om seksuallovbrudd, dette gjaldt også for bestemmelsene om pornografi og «barnepornografi»³⁹. Bestemmelsen som omhandlet pornografi ble flyttet til § 204, og skulle nå også omhandle «produksjon» og «overlatelse til en annen» av barnepornografisk materiale⁴⁰.

«Barnepornografi» ble i 2005 skilt ut av § 204 til § 204a, da de ikke lenger skulle reguleres i samme bestemmelse⁴¹. Dette ble gjort for å understreke at «barnepornografi» er et alvorlig samfunnsproblem. Regjeringen presiserte barnas behov for et styrket rettsvern på bakgrunn av at pornografiske bilder ofte er et resultat av overgrep mot barn. Man vil med en strengere lovgivning forsøke å forhindre slike overgrep⁴². Dette kommer tydelig frem i FNs Barnekonvensjon. Det påpekes at man ønsker å forhindre at barn blir brukt i pornografiske

³⁴ NOU 1997:23, s. 30

³⁵ Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, note 1969 til straffeloven § 311, Sist hovedrevidert 01.07.2018.

³⁶ HR-2001-1545 s. 1190-1191

³⁷ HR-2001-1545 s. 1190-1191

³⁸ NOU 1997:23, s. 6

³⁹ Wegner (2015) s. 193

⁴⁰ Sunde (2006) s. 225-226

⁴¹ Ot.prp. nr. 37, (2004-2005) s. 14

⁴² Innst. O. Nr. 92, (2002-2003) s. 11

opptredener og materiale⁴³. Med den nye loven ble det også tilføyd “å anskaffe” og å “planmessig” gjøre seg kjent med slik materialet⁴⁴.

I 2009 ble § 204a i forbindelse med den nye straffeloven av 2005 videreført til § 311⁴⁵. Bestemmelsen inneholdt flere av de samme momentene som tidligere, men den nye bestemmelsen straffer enhver form for befatning av materiale som fremstiller seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn. Revisjonen som ble gjort i lovgivningen var for å ivareta internasjonale forpliktelser på området⁴⁶. Norge undertegnet i 2007 Europarådets konvensjon. Formålet med konvensjonen var å forebygge at barn blir utsatt for seksuelle overgrep, og at man sammen internasjonalt skal jobbe forebyggende og bekjempe slik kriminalitet⁴⁷. EMK stiller krav til norsk straffelovgivning på området, noe loven hele tiden forsøker å innrette seg etter.

1.7 Videre fremstilling

I første del av kapittel 2 skal vi foreta en rettsdogmatisk analyse av de objektive vilkårene i strl. § 311, første ledd bokstav b og c. Dette er for å klarlegge hva som regnes som straffbart etter ordlyden. I den andre delen av kapittel 2 går vi på samme måte gjennom de subjektive vilkårene i bestemmelsen. I kapittel 3 skal vi se på noen av utfordringene med politiets etterforskning av strl. § 311- saker. Her vil utfordringer knyttet til bruk av internett være sentrale. I kapittel 4 skal det foretas avsluttende refleksjoner om det berørte tema.

⁴³ BK art. 34, s. 25

⁴⁴ Ot.prp. nr. 37, (2004-2005) s. 1

⁴⁵ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 265

⁴⁶ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 207-208

⁴⁷ Se regjeringens nettsider (regjeringen.no)

https://www.regjeringen.no/contentassets/df2a0d36a69c4ab494114b817375f4c8/coe_convention_on_the_protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_sexual_abuse_n.pdf
(september 2018)

2.0 Gjeldende rett, strl. § 311

2.1 Straffbarhetsvilkårene

I norsk straffelov finnes det regler for å kunne straffes. Disse kalles straffens ansvarslære. Ansvarslæren deles inn i to hoveddeler, objektive vilkår for straff og subjektive vilkår for straff⁴⁸. I den videre fremstillingen skal vi redegjøre for disse vilkårene.

De objektive vilkårene for straff deles videre inn i to underkategorier; Vilkår nr. 1 går ut på at det må foreligge et straffebud som dekker handlingen, altså at handlingen må være lovstridig. Dette er forankret i Grunnloven § 6, 1. ledd og strl. § 14. Dette kalles legalitetsprinsippet. Vilkår nr. 2 innebærer at det ikke må foreligge noen straffrihetsgrunn, herunder nødverge, nødrett, samtykke og selvtekt. Når det gjelder strl. § 311, vil det kun være samtykke etter strl. § 311, 4. ledd som er aktuell straffrihetsgrunn. Dette gjør seg gjeldende dersom fremstillingen er av en person mellom 16 og 18 år, og den som tar og besitter fremstillingen er jevnbyrdig i alder. Dette vil således ikke behandles nærmere, jf. pkt. 1.3. Det finnes ingen straffrihetsgrunner dersom barnet er under 16 år⁴⁹.

På samme måte som med de objektive vilkårene, deles også de subjektive vilkårene inn i to underkategorier. I motsetning til de objektive vilkårene, dreier de subjektive vilkårene seg om personen som har brutt straffebudet. Vilkår nr. 3 handler om at det må foreligge nødvendig grad av skyld hos gjerningspersonen, jf. strl. § 21. Hovedregelen for å straffes etter straffeloven er ved utvist forsett jf. Strl. § 22, dvs. at personen må ha utvist tilstrekkelig grad av skyld rundt hvert av de objektive vilkårene i det aktuelle straffebudet. Dette kaller vi dekningsprinsippet⁵⁰. Men det finnes bestemmelser som har unntak fra dette. Dette unntaket finnes i strl. § 311, 3. ledd, som også straffer den som foretar handlingen uaktsomt. Uaktsomheten vil vi gå nærmere inn på i kapittel 2. Vilkår nr. 4 går ut på at gjerningspersonen i handlingsøyeblikket må være strafferettslig tilregnelig og ansvarlig. Det er fire grunner til at en person ikke er strafferettslig tilregnelig, jf. strl. § 20. Tre av disse retter seg mot gjerningspersonens helsetilstand og mentale tilstand. Den siste tar for seg den kriminelle lavalder, som sier at man etter norsk lov ikke straffer den som er under 15 år⁵¹.

⁴⁸ Fredriksen (2016) s. 53.

⁴⁹ Fredriksen (2016) s. 53-55

⁵⁰ Fredriksen (2016) s. 57-58

⁵¹ Fredriksen (2016) s. 53-55

2.3 Lovens objektive vilkår

Straffelovens § 311 står i kapittel 26 om seksuallovbrudd. Som tidligere beskrevet skal vi ta for oss strl. § 311 første ledd bokstav b og c. Strl. § 311 første ledd bokstav a inneholder de alternative vilkårene; «fremstilling av seksuelle overgrep mot barn» eller «fremstilling som seksualiserer barn». Det vil være nødvendig å forklare betydningen av disse vilkårene før vi videre redegjør for handlingsalternativene i bestemmelsens første ledd bokstav b og c. Strl. § 311, bokstav b og c inneholder ulike handlingsalternativer for befatning av ulovlig materiale som nevnt i bokstav a.

2.3.1 «Fremstilling» jf. § 311, første ledd bokstav a)

Hva en fremstilling faktisk er, fremgår av forarbeidene til straffeloven. Det understrekes i forarbeidene at med fremstilling menes enhver fremstilling uansett medium, også tekst⁵². Et eksempel kan være manipulerte tegninger eller malerier som viser seksuelle overgrep eller som seksualiserer barn⁵³. Til illustrasjon på en type fremstilling viser vi til HR-2018-2315-A, hvor A ble dømt for skriftlige skildringer av seksuelle overgrep mot barn gjennom chat på dataprogrammet Skype. Skildringene ble beskrevet ved bruk av ord⁵⁴.

En annen type «fremstilling» finner vi i TOSFI-2017-189162 (heretter omtalt som «Sexdukkedommen») hvor retten anså en seksualisert dukke av et barn som en fremstilling som seksualiserer barn⁵⁵. HR-2018-2306-U gjelder anken i samme sak, hvor høyesteretts ankeutvalg presiserer at lagmannsretten må ta stilling til om disse dukkene er å regne som en fremstilling etter lovteksten⁵⁶. Det er ikke presisert i verken lovforarbeid eller i lovteksten om fremstilling også skal ramme sexdukker. Det er likevel verdt å bemerke at denne problemstillingen er prøvd i fire ulike tingretter, hvor samtlige har kommet til at sexdukker er å regne som en fremstilling som seksualiserer barn etter loven⁵⁷.

⁵² Innst. O. nr. 66 (2004-2005), s. 3.

⁵³ Innst. O. nr. 66 (2004-2005), s. 3.

⁵⁴ HR-2018-2315-A

⁵⁵ TOSFI-2017-189162.

⁵⁶ HR-2018-2306-U

⁵⁷ Se NRKs nettsider: <https://www.nrk.no/troms/domt-til-betinget-fengsel-for-a-ha-bestilt-sexdukke-utformet-som-barn-1.14337376> (Februar, 2019)

I strl. § 311, siste ledd, vil fremstillinger som anses forsvarlig ut fra et kunstnerisk formål ikke kunne straffes. I «sexdukedommen» var det i tillegg til posten om sexdukken en tiltalepost der tiltalte hadde animerte bilder og videoer av forskjellig seksuell aktivitet mellom barn og voksne i et tegneserieformat. Retten bemerket at dette ikke var å anse som et kunstnerisk formål etter siste ledd, og tegneseriene ville være å anse som fremstillinger som seksualiserer barn etter første ledd⁵⁸.

2.3.2 «Barn» jf. § 311, første ledd bokstav a)

Med “barn” regnes personer som er eller fremstår som under 18 år jf. strl. § 311, 2.ledd, uansett om de er kjønnsmodne eller ikke. Når et bilde tas vil det sjelden være kjent hvem barnet er eller når bildet ble tatt, og dermed vil det være vanskelig å vite hvor gammelt barnet er. Det som derfor blir avgjørende er hvor gammelt barnet fremstår. Hvordan barnet objektivt sett fremstår, og ikke hvordan den enkelte oppfattet det er utgangspunktet for bedømmelsen. Anatomi, kroppsbygning, kroppsspråk, utvikling av kjønnsorgan og bryster vil gi indikasjon på alder. Om bildet er av et barn som faktisk eksisterer, eller om det er datamanipulert er uten betydning for vurderingen av om det er et barn etter definisjonen. Også fiktive fremstillinger rammes⁵⁹. Som eksempel på fiktive framstillinger har vi malerier eller tegneserier. Det kan tenkes at engler og feer som kan minne om barn er tilfeller som kan omfattes av bestemmelsen.

Uavhengig av om gjerningspersonen er klar over at personen er over 18 år, eller om det under etterforskningen skulle vise seg at barnet er over 18 år vil bestemmelsen kunne anvendes⁶⁰. Voksene som forsøker å sminke seg eller kle seg ut som barn, vil ikke omfattes av bestemmelsen⁶¹. Der det er åpenbart at en voksen har kledd seg ut i et forsøk på å se ut som et barn, vil ikke personen vernes av bestemmelsen. Dersom tittelen på en film derimot antyder at personen på filmen er under 18 år, men i virkeligheten er 18 år vil bestemmelsen kunne anvendes.

⁵⁸ TOSFI-2017-189162

⁵⁹ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 60

⁶⁰ Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, note 1990 til straffeloven § 311, Sist hovedrevidert 01.07.2018.

⁶¹ Ot. Prp. Nr. 45 (2002-2003) s. 55

2.3.4 «Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn», jf. § 311, første ledd bokstav a)

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «fremstilling av seksuelle overgrep mot barn» vil kunne være et bilde av et barn som blir utsatt for noe seksuelt. Med «seksuelle overgrep» siktes det til at materialet som fremstilles viser til seksuallovbrudd mot barn⁶². Et eksempel på dette vil være handlinger som beskrevet i bestemmelsen om voldtekt av barn under 14 år, jf. strl. § 299⁶³.

2.3.5 «Fremstilling som seksualiserer barn» jf. § 311, første ledd bokstav a)

Den alminnelige språklige forståelsen av «fremstilling som seksualiserer barn», tilsier at barn blir eksponert på en seksuell måte. Med «seksualiserer barn» menes fremstillinger av barn som seksualobjekter, f.eks. ved at barnet tvinges til å posere i seksuelt utfordrende posisjoner⁶⁴. Bilder som tar sikte på å vise frem barns kjønnsorganer omfattes også av bestemmelsen⁶⁵. Avgjørende er om bildet er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner⁶⁶. Dette viser til at det i hvert enkelt tilfelle må foretas en konkret skjønnsmessig vurdering. Et nakenbilde av et barn, som ikke fokuserer på dets kjønnsorgan og i så måte ikke er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner, faller derfor utenfor bestemmelsen⁶⁷. For å illustrere dette vises det til LB-2018-31426 hvor lagmannsretten mente tiltalte åpenbart hadde bilder som seksualiserte barn, da han hadde tatt bilder av fornærmedes kjønnsorgan da han sov⁶⁸.

2.3.6 Vilkårene i strl. § 311, første ledd bokstav b)

Straffeloven § 311, bokstav b rammer en rekke former for utbredelse. Alternativet rammer den som «utgir, tilbyr, selger, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller på annen måte søker å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a». Vi vil nå gå nærmere inn på disse formene for utbredelse.

Alternativene «tilbyr» og «gjør tilgjengelig» er nye i forhold til straffeloven 1902 § 204a. De øvrige alternativene er videreført i strl. § 311, tilsvarende som i straffeloven 1902 § 204a

⁶² Wegner (2015) s. 234

⁶³ Magnus Matningsdal (2017) s. 763.

⁶⁴ Wegner (2015) s. 234

⁶⁵ Matningsdal (2017) s. 763

⁶⁶ Ot.prp. nr. 20 (1991-1992) s. 53

⁶⁷ Matningsdal (2017) s. 763

⁶⁸ LB-2018-31426

første ledd bokstav a og b. «Tilbyr» og «gjør tilgjengelig» ble tatt inn for å oppfylle Europarådets konvensjon artikkel 20. Artikkel 20 nr. 1 bokstav b omhandler beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk⁶⁹. Denne sier at lovgivningen må sikre at tilbud og tilgjengeliggjøring av fremstillinger som seksualiserer barn kriminaliseres⁷⁰.

«Utgir»

Det første vilkåret «utgir» gjelder for den som gjør materialet tilgjengelig for andre. Dette gjelder uansett om det betales vederlag eller ikke. Utgivelsen forutsetter også at man på et eller annet vis henvender seg til et marked⁷¹. Et eksempel kan tenkes å være der det lastes opp en video som inneholder overgrep mot barn på kanalen YouTube. Materialet er på den måten utgitt da det er gjort tilgjengelig for andre på et marked som er ment for opplasting, deling og visning av videoklipp.

«Tilbyr»

Ordlyden tilbyr kan tolkes dit hen at en person blir stilt ovenfor et valg med muligheten til å takke både ja og nei til det som presenteres. F.eks. om noen vil gi bort en DVD med overgrepsmateriale vil man ha muligheten til å ta den imot, men man kan også la vær. Med alternativet “tilbyr” er et tilbud tilstrekkelig for at vilkåret anses oppfylt. Det er ikke et krav om at materialet faktisk er gjort tilgjengelig for andre⁷². På denne måten kan det ses å være en overlapp som gjør det vanskelig å skille alternativene «tilbyr» og «gjøre tilgjengelig» fra hverandre.

«Selger, overlater til en annen»

“Overlater til en annen” i den gamle straffeloven av 1902 § 204a har blitt erstattet av de to alternativene “selger” og overlater til en annen” i strl. § 311⁷³

Med «selger» menes det at det ytes et vederlag for fremstillingen. Dette vederlaget gir kjøperen rett til å beholde fremstillingen til eie⁷⁴. Det kreves imidlertid ikke at vederlaget er

⁶⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 447

⁷⁰ Se regjeringens nettsider (regjeringen.no)

https://www.regjeringen.no/contentassets/df2a0d36a69c4ab494114b817375f4c8/coe_convention_on_the_protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_sexual_abuse_n.pdf

(april, 2019)

⁷¹ Matningsdal (2017) s. 763

⁷² Matningsdal (2018) s. 763-764

⁷³ Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, note 1976 til straffeloven § 311, Sist hovedrevidert 01.07.2018.

⁷⁴ Fredriksen (2017) s. 280.

av økonomisk art, også tjenester eller motytelser omfattes av bestemmelsen. Et eksempel på dette kan vi finne i HR-2016-2357-A hvor tiltalte sendte 414 bilder/filer som betaling for et liveovergrep⁷⁵.

“Overlater til en annen” innebærer at mottaker enten får eller låner fremstillingen i en kortere eller lengre periode. Alternativet stiller ingen krav til at det betales vederlag for fremstillingen. Med andre ord kan en fremstilling som seksualiserer barn gis eller lånes bort til en annen, og rammes av bestemmelsen⁷⁶.

I HR-2016-2357-A ble den tiltalte funnet skyldig i å ha overlatt fremstillinger som seksualiserer barn til en annen på en chatteside kalt «Picpaste». Tiltalte delte minst 993 linker som viser fremstillinger av seksualiserte overgrep mot barn eller som seksualiserer barn med andre⁷⁷. Dette er et eksempel på en form for utbredelse av fremstillinger på internett.

«Gjør tilgjengelig»

Det fremgår av lovforarbeidene at;

«Gjør tilgjengelig» kan for eksempel ramme den som legger ut fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn på internett eller samlinger av pekere på internett til sider med slikt materiale⁷⁸

Det er straffbart å gjøre tilgjengelig, eller og søke å utbre seksuelle fremstillinger av barn på internett eller på andre måter. F.eks. ville det vært straffbart å opprette en facebookside hvor det ble lagt ut «pekere» til seksuelle fremstillinger av barn. Her er materialet tilbudt til andre, noe som er tilstrekkelig for straffelse i henhold til alternativet⁷⁹. Tilgjengeliggjøring er et videre begrep enn offentliggjøring, og omfatter enhver utbredelse selv om det bare er til en

⁷⁵ HR-2016-2357-A

⁷⁶ Matningsdal (2017) s. 764.

⁷⁷ HR-2016-2357-A

⁷⁸ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 448

⁷⁹ Wegner (2015) s. 234

annen person⁸⁰. Det illustreres i tingrettsdommen TSAFO-2018-69958 at sending og publisering av bilder på bildedelingstjenesten Snapchat er å regne som å gjøre tilgjengelig⁸¹.

«På annen måte søker å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a»

Oppregningen av alternativer i strl. § 311 første ledd bokstav b er ulike måter å utbre materiale på. Formålet med “på annen måte søker å utbre” er at også andre måter å utbre materiale på er straffbare. Det viser til at også andre måter enn det som er nevnt i bestemmelsen er straffbare. Alternativene som nevnt i bokstav a er derfor ikke en uttømmende oppramsing. «På annen måte» åpner for en videre tolkning av hva som kan rammes av bestemmelsen. Ser man dette opp mot legalitetsprinsippet vil loven kunne oppleves som uforutsigbar for borgene, ved at det ikke siktes til spesifikke måter å utbre fremstillinger på.

Etter ordlyden «søker å utbre» regnes også forsøk på å utbre materiale som en fullbyrdelse av straffebudet⁸². Det kreves ikke at forsøket på å utbre skjer over internett. Dersom en butikk selger et blad som har seksualiserte bilder av barn, vil det falle inn under utbredelsesalternativet⁸³. Ved å sette fram bladet i en butikk slik som i eksempelet, vil også vilkåret «gjøre tilgjengelig» være oppfylt.

2.3.7 Vilkårene i strl. § 311, første ledd bokstav c)

Alternativene «anskaffer», «innfører» og «besitter» er videreført fra straffeloven 1902 § 204a første ledd bokstav a. De øvrige alternativene er nye.

«Anskaffer»

Alternativet “anskaffer” har en selvstendig betydning sett ved siden av «innfører» og «besitter», spesielt der det skjer lagring av materiale på Temporary Internet Files (TIF)⁸⁴. «Anskaffer» er ment å fange opp tilfeller som ikke rammes av verken besittelse eller innførsel. Ved innføringen av alternativet «anskaffer» ønsket man at de som bevisst søkte etter, og hadde midlertidige filer av «barnepornografisk materiale» skulle straffes. Ettersom lagring i TIF ikke var å anse som besittelse, var de heller ikke straffbare. Likevel skyldes

⁸⁰ Sunde (2016) s. 168

⁸¹ TSAFO-2018-69958

⁸² Matningsdal (2017) s.764

⁸³ Matningsdal (2017) s. 764

⁸⁴ Fredriksen (2017) s. 280

lagringen i TIF at gjerningspersonen har oppsøkt nettsider med bilder av seksuelle overgrep mot barn, og på den måten etterspurt slike bilder. Slik surfing er åpenbart straffverdig. Surfingen vil også representere en uheldig etterspørsel som det er et mål å motvirke gjennom forbudet mot bilder av seksuelle overgrep mot barn⁸⁵.

Innføringen av alternativet "anskaffer" skulle ramme handlemåter som ikke har vært å regne som besittelse, og på denne måten gjøre disse handlingene straffbare. Målet med innføringen var altså å gjøre alle former for befatning med «barnepornografisk materiale» ulovlig. Bevisst leting på nett, og lagring på TIF er dermed etter dette alternativet å anse som straffbart⁸⁶.

Det er i LA-2018-171257 illustrert hvordan tiltalte hadde materiale som var dels lagret, dels slettet på hans Dropbox konto, slik at han hadde anledning til å hente materialet frem igjen. Det som skiller dette fra alternativet besittelse, er at tiltalte ikke hadde materialet tilgjengelig til enhver tid. Det ble i denne dommen lagt til grunn at tiltalte planmessig hadde søkt etter materiale som fremstiller seksuelle overgrep mot barn, og på den måten «anskaffet» seg slike fremstillinger⁸⁷.

«Innfører»

Dette alternativet gjelder alle former for innførsel til Norge, uavhengig av om denne skjer med sikte på å utbre materiale⁸⁸. Det vil si at alternativet gjelder uansett om innførselen av materiale kun er til eget bruk⁸⁹. «Innførsel» innebærer at materialet forflyttes fra et sted til et annet, men da over Norges grense. I straffelovens § 231, om narkotikalovbrudd, er «innfører» ment til å ramme import, herunder det som passerer Norges grenser⁹⁰. Det kan derfor være nærliggende å tolke "innfører" i strl. § 311 på den samme måten. Et eksempel på dette finner vi i den tidligere nevnte «Sexdukkedommen», hvor en forsendelse fra Hong Kong ble stoppet i tollens, altså på grensen til Norge. Dukken må dermed kunne anses som innført til riket⁹¹.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) s. 6-11

⁸⁶ Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) s. 7-11

⁸⁷ LA-2018-171257

⁸⁸ Matningsdal, (2017) s. 765

⁸⁹ Fredriksen (2017) s. 280

⁹⁰ Matningsdal (2017) s. 361.

⁹¹ TOSFI-2017-189162

«Besitter»

Med alternativet «besitter» er det nok at man har en midlertidig rådighet over fremstillingen⁹². Rådigheten over fremstillingen trenger ikke å være mer enn midlertidig⁹³. Lagmannsretten tok stilling til dette i LB-2006-100531 der tiltalte i to dager hadde fremstillinger som seksualiserte barn lagret på sin telefon. Tiltalte hadde hatt full rådighet over det mottatte materiale i perioden, og hadde heller ikke tilstrekkelig grunn for å beholde bildene. Retten fant dermed kravet til besittelse oppfylt⁹⁴

«Besittelse» er et vidt begrep, og omfatter blant annet oppbevaring av fremstillinger som seksualiserer barn på elektroniske lagringsmedier. Som for eksempel på harddisker og CD-ROM. Det er slik at gjerningspersonen må ha rådighet over materiale, det betyr likevel ikke at gjerningspersonen må ha materiale hos seg fysisk. Oppbevaring på et webhotell vil også kunne omfattes⁹⁵. I dag vil det kunne tenkes at også «skylagring» vil omfattes av begrepet. Eksempler på skylagringstjenester er iCloud og Google Drive.

2.4 Lovens subjektive vilkår

2.4.1 Skyldkravet

Vi skal nå se videre på de subjektive vilkårene for å kunne straffes. Som tidligere nevnt i oppgaven er hovedregelen for skyld i norsk strafferett forsett jf. Strl. § 21. Denne hovedregelen gjør seg gjeldende også i strl. § 311. For å kunne straffes må gjerningspersonen ha utvist forsett jf. strl. § 22. Det er bestemt etter strl. § 311 tredje ledd at også uaktsomme handlinger etter lovens første ledd straffes.

2.4.2 Forsett

Forsett handler om hvilke tanker gjerningspersonen hadde da han/hun handlet, og hvilken forståelse han/hun hadde om den faktiske situasjonen⁹⁶. Hva som menes med forsett finner vi i strl. § 22, og de ulike forsettsformene er etter a) hensiktsforsett, b) visshet- og

⁹² Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, note 1981 til straffeloven § 311, Sist hovedrevidert 01.07.2018.

⁹³ Fredriksen (2017) s. 280

⁹⁴ LB-2006-100531

⁹⁵ NOU 2003:27 s. 25

⁹⁶ Fredriksen (2016) s. 66

sannsynlighetsforsett (sannsynlighetsforsett), og c) eventuelt forsett (dolus eventualis). Forsettet må som tidligere nevnt i oppgaven dekke alle de objektive vilkårene i straffebudet (dekningsprinsippet)⁹⁷. Hvilken grad av forsett som er utvist vil i § 311- saker kun ha betydning for straffeutmålingen.

Med visshet- og sannsynlighetsforsett menes det at gjerningspersonen enten var sikker på at alle elementene i gjerningsbeskrivelsen var til stede eller ville bli oppfylt, eller at han regnet dette som mest sannsynlig⁹⁸.

Eventuelt forsett foreligger dersom gjerningspersonen holdt det for mulig at handlingen skulle dekke gjerningsbeskrivelsen, og at han valgte å handle på tross av at det skulle være tilfelle⁹⁹. For å illustrere eventuelt forsett vises det til HR-2015-1360-A hvor tiltalte ved flere anledninger opplevde at han fikk treff på «barnepornografisk» materiale når han søkte etter ordinær pornografi. Ved det tilfellet som tiltalen gjaldt lastet tiltalte ned store mengder pornografisk materiale, innforstått med muligheten for at det ville bli nedlastet barnepornografisk materiale. Siktete bestemte seg for å laste ned materiale selv om det innebar at han også fikk med filer som inneholdt «barnepornografisk materiale». Retten la til grunn at tiltaltes forsett lå i nedre sjikt av forsettsbegrepet, og at tiltalte i så måte hadde utvist et eventuelt forsett¹⁰⁰.

Med hensiktsforsett menes når noen med hensikt foretar en handling som oppfyller gjerningsbeskrivelsen i straffebudet¹⁰¹. Altså at han visste hva han gjorde når han foretok handlingen¹⁰². For å illustrere hensiktsforsett kan man se på dom som tidligere nevnt av Høyesterett, se pkt. 2.3.5 om «Selger, gjøre tilgjengelig». Tiltalte sendte 414 bilder til en annen internettbruker, og som gjenytelse ba han om å få se et live overgrep av en 11 år gammel jente. Det å «be om» å få tilsendt et live overgrep, viser til en bevisst og villet handling. Tiltalte visste hva han ville få da han bestemte seg for å sende de 414 bildene. Han hadde i så måte til hensikt å få noe igjen for å sende bilder til en annen. Han «ønsket» å

⁹⁷ Fredriksen (2016) s. 57-58

⁹⁸ Fredriksen (2016) s. 72

⁹⁹ Fredriksen (2016) s. 75

¹⁰⁰ HR-2015-1360-A

¹⁰¹ Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, note 135 til straffeloven § 22, Sist hovedrevidert 01.07.2018.

¹⁰² Fredriksen (2016) s. 66

handle slik at gjerningsbeskrivelsen i straffebudet ble oppfylt¹⁰³. Han har dermed oppfylt kravet om hensiktsforsett¹⁰⁴.

I samme dom ble tiltalte domfelt for å ha delt 993 linker som viser fremstilling av seksuelle overgrep mot barn. Tiltalte delte dette på et chatteforum på internett som han selv drev. Han har i så måte aktivt utbredt fremstillinger som seksualiserer barn til andre, samtidig som han har oppfordret andre deltakere på chatteforumet til å produsere nytt materiale. Til dette skriver høyesterett at tiltalte: «*har over lang tid vist et fast og vedvarende forsett*». Både ved utbredelsesfaren men også i henhold til produksjon av nytt ulovlig materiale etter strl. § 311 første ledd bokstav a)¹⁰⁵.

2.4.3 «Forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale» – bokstav c)

«Forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale» er nytt i strl. § 311, og er tatt med for å oppfylle Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk i artikkel 20 nr. 1 bokstav f. Konvensjonen stiller krav til at lovgivningen kriminaliserer de som bevisst skaffer seg tilgang til «barnepornografi» gjennom informasjons- og kommunikasjonsteknologi¹⁰⁶. Det konsumerer alternativet i § 204a “mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med”, som ikke er videreført i § 311.

Dette alternativet er det eneste som bare rammes av forsett. Grunnen er at man ikke skal straffes dersom man ikke hadde som forsett å få tilgang til ulovlig materiale, i motsetning til de som går på internett med mål om å finne fremstillinger som seksualiserer barn. Den nedre grensen blir i forarbeidene presisert å gjelde de som planløst surfer på internett, og som kommer over fremstillinger som seksualiserer barn som de ikke lette etter eller forventet å se¹⁰⁷. Det vil altså si at man mottar slikt materiale uten avtale eller uten å ville motta dette. Dette vil for eksempel også kunne skje ved at man mottar e-poster som inneholder materiale

¹⁰³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 424

¹⁰⁴ HR-2016-2357-A

¹⁰⁵ HR-2016-2357-A

¹⁰⁶ Se regjeringens nettsider (regjeringen.no)

https://www.regjeringen.no/contentassets/df2a0d36a69c4ab494114b817375f4c8/coe_convention_on_the_protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_sexual_abuse_n.pdf

(april 2019)

¹⁰⁷ Innst. O. Nr. 92 (2002-2003) s. 11

som vil være å anse som ulovlig materiale etter bestemmelsens første ledd bokstav a. Slik planløs surfing på internett og mottak av e-poster faller utenfor straffebudet.

2.4.4 Uaktsomhet

Som nevnt i strl. § 21, vil unntak fra hovedregelen om forsett stå nevnt i de straffebud der det gjør seg gjeldende. I strl. § 311 tredje ledd, 1. pkt. står det at den som uaktsomt overtrer bestemmelsens første ledd også straffes. Med uaktsomhet menes at man handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og at man ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides for sine handlinger jf. strl. § 23, 1. ledd. Hvorvidt gjerningspersonen har vært uaktsom, må vurderes opp mot de objektive vilkårene i bestemmelsen. Et eksempel på dette vil kunne være at gjerningspersonen kan klandres for å ikke ha forstått at fremstillingen er av et barn under 18 år.

Etter straffeloven av 1902, § 204a, stilles det krav til aktsomhet om barnets alder. Dette ble ved innføringen av ny straffelov også videreført i strl. § 311, bla. med hensyn til å gi barn sterkest mulig beskyttelse. Etter tredje ledd, 1. pkt. rammes enhver uaktsom befatning med fremstillinger som seksualiserer barn og fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn, som alle er nevnt i paragrafens første ledd. Barn etter strl. § 311 er personer som er eller fremstår som under 18 år. Ettersom skyldkravet etter tredje ledd er uaktsomhet, gjelder dette også for alderen på barnet¹⁰⁸. Som eksempel vises det til LG-2018-59345, hvor retten var i tvil om barnets alder i flere tegneserier som tiltalte var i besittelse av. Bildene og tegningene var på en harddisk med totalt 33703 andre lovlige bilder (av voksne). Tegningene var i hovedsak av voksne, og i 4 av tilfellene var barn sammen med voksne på tegningene. Gjerningspersonen kan anses å være uaktsom her hvis han vurderte det slik at fremstillingen var av en voksen person. Han handlet i uaktsomhet etter strl. § 25, andre ledd. Retten uttalte at: «*Hadde det ikke vært for vingene fremstår engelen som en gutt både i alder og utvikling*»¹⁰⁹

I samme dom (LG-2018-59345) ble også tiltalte dømt uaktsom da han delte bilder og tegninger som seksualiserer barn med andre. Ettersom han ikke på forhånd hadde gjort seg kjent med innholdet i filene før han delte de med andre. Tiltalte drev en pornonettside, med pornografi importert fra USA. Bildene og tegningene han delte mot betaling av sine kunder

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 204

¹⁰⁹ LG-2018-59345 s. 7

hadde han ikke sett igjennom, og retten la til grunn at: «*Han kunne ikke blindt stole på at et amerikansk firma gjennomgikk materiale slik at det heller ikke stred mot norsk lov*»¹¹⁰.

Som illustrasjon på uaktsom besittelse etter strl. § 311, første ledd bokstav c vises det til LB-2014-101826. Her ble tiltalte dømt for å uaktsomt ha besittet fremstillinger som seksualiserer barn, etter strl. av 1902 § 204a. Da det ikke er noen endring i ordlyden på vilkåret "besitte", vil denne dommen kunne anvendes som eksempel på besittelse også etter strl. § 311. For at tiltalte skulle bli dømt måtte det finnes bevis utover enhver rimelig tvil at han hadde vært i besittelse av "barnepornografisk" materiale. På CD-platen var det omfattende materiale av små barn, samt grove skildringer. Dette så retten på som skjerpene. Tiltalte hadde også flere ulike forklaringer på hvordan han hadde ervervet CD-platen, og med et slikt innhold bemerket flertallet at det har formodningen mot seg om noen gir bort en slik CD-plate til noen uten å opplyse hva det er. I tillegg svekket tiltaltes ulike forklaringer hans troverdighet. Mindretallet viste til en analyse av det beslaglagte materiale, hvor det ikke finnes spor av at tiltalte har åpnet noen av filene på platen. De mente det ikke fantes konkrete holdepunkter for at tiltalte skulle kunne vite at det var ulovlig materiale på CD-platen. I denne dommen fant likevel flertallet det bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte burde ha forstått at innholdet av CD-platen merket "Peiskos" var fremstillinger som seksualiserte barn¹¹¹.

3.0 Utfordringer med etterforskningen av strl. § 311

3.1 Generelt om etterforskning

Etterforskning iverksettes og utføres av politiet og ledes av påtalemyndigheten, jf. Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 225. Økende antall saker har ført til at flere politidistrikter i Norge har opprettet ulike etterforskningsgrupper som jobber med denne type kriminalitet. Eksempler på dette er OP Dark Room i Bergen, OP Jupiter i Møre og Romsdal og OP Duck i Trondheim.

¹¹⁰ LG-2018-59345 s.7

¹¹¹ LB-2014-101826 s. 6-8

Etterforskning blir iverksatt når det er «rimelig grunn til å undersøke» om det har foregått eller foregår en straffbar handling, jf. Straffeprosessloven (strpl.) § 224. I Riksadvokatens mål og prioriteringer for 2019 legges det stor vekt på at misbruk og overgrep mot barn på internett skal være prioriterte saker hos politi og påtalemyndighet. Riksadvokaten begrunner dette i det økende samfunnsproblemet slike lovbrudd er. Det legges vekt på at man skal søke å identifisere ofre samtidig som man søker å avdekke og straffeforfølge gjerningspersonene¹¹². Dette er i tråd med etterforskningens formål; «Etterforskningen skal skaffe til veie de nødvendige opplysningene for å avverge eller stanse straffbare handlinger», jf. strpl. § 226, første ledd bokstav c). Dette vil bidra til en økt trygghet og opplevelse av rettferdighet i samfunnet¹¹³.

3.2 Internett og utfordringer

Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiser barn er saker som ofte kan være svært omfattende å etterforske. Det er flere grunner til dette.

Gjerningspersonens mulighet for å være anonym, og fravær av sosial kontroll gjør internett egnet som verktøy for utbredelse av seksuelle overgrep mot barn¹¹⁴.

Internett er et globalt nettverk som mange er tilkoblet, og alle enheter som er tilkoblet et nettverket har et nummer, en slags identitet¹¹⁵. Dette kalles en IP adresse, en elektronisk kommunikasjonsadresse som består av en rekke tall¹¹⁶. Alle enheter må ha en IP adresse for å kunne kommunisere med andre på internett. Denne adressen brukes av politiet for å identifisere hvilken enhet som har vært knyttet til straffbare handlinger, og gjør det mulig å kunne identifisere gjerningspersoner på internett¹¹⁷. En IP adresse gjør det mulig for politiet å spore seg frem til den enheten som er benyttet. Dette er en metode for å avdekke gjerningspersonene, og er dermed et verktøy under etterforskningen.

¹¹² Se riksadvokatens nettsider (riksadvokaten.no) <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2019/> (Mars, 2019) s. 7-8.

¹¹³ Bjerknes og Fahsing, (2018) s. 55

¹¹⁴ Gottschalk (2011) s. 83

¹¹⁵ Kjos (2015) s. 265

¹¹⁶ Bjerknes og Fahsing (2018) s. 269

¹¹⁷ Bjerknes og Fahsing (2018) s. 271

Nordmenn i dag bruker et utall forskjellige kommunikasjontjenester, som f.eks. Snapchat og Facebook. Den informasjonen som skal til for å rekonstruere et hendelsesforløp er dermed lagret på flere forskjellige steder. Denne utviklingen har ført til at det har blitt viktigere enn tidligere å få tilgang til den lagrede dataen¹¹⁸. Politiet må derfor være oppdatert på, og ha innsikt i hvilke tjenester som brukes i forbindelse med denne kriminelle virksomheten. Dette er utfordrende for politigeneralisten.

Manglende lagring av data, sletting av lagrede data eller mangelen på samarbeid med tjenestetilbyderne fører ofte til at spor og bevis ikke eksisterer eller er utilgjengelige når politiet har behov for informasjonen¹¹⁹. De som tilbyr den enkelte av oss internett fører logger over brukerne sine, og hvem som har fått tildelt hvilken IP adresse¹²⁰. Tjenestetilbyderne har derimot ingen plikt til å lagre trafikkdata, og har i større grad sluttet med å lagre opplysninger om IP-adresser fordi de selv ikke lenger har behov for disse. Innhenting av IP-adresser brukt til pålogging hos utenlandske tjenester f.eks. Google, tar ofte mer enn 21 dager, og politiet har i utgangspunktet ikke tilgang til brukerdata som er eldre enn dette. Norsk politi må derfor ofte lete etter alternative kilder til bevis, noe som kan være svært ressurskrevende. Avgjørende er samarbeid med tjenestetilbyderne for at politiet skal få informasjon på en mest mulig effektiv måte. En stor utfordring er at mange av de internetttjenestene som brukes av nordmenn ikke faller inn under norsk jurisdiksjon. Erfaringsmessig kan behandlingstiden på rettsanmodninger være på opptil et år, og anses dermed ikke som en optimal løsning. Det er utfordrende at aktører som er involvert i datakriminalitet knyttet opp mot deling av overgrepsmateriale av barn ofte befinner seg i forskjellige land, og at de bevisst lagrer ulovlig innhold i andre jurisdiksjoner enn de selv befinner seg i. Dette gjør det krevende å etterforske fordi serveren, eieren av den, kriminalitetsutøveren og ofrene er lokalisert i ulike land. Slik etterforskning krever utstrakt nasjonalt samarbeid og tar gjerne lang tid¹²¹.

For å illustrere utfordringen med innhenting fra servere i utlandet vises det til LB-2018-190770. Saken gjelder tredjemannsransaking hos selskapet Tidal, som forvalter

¹¹⁸ Se politiets nettsider (politiet.no)

https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pod/ikt_krim_pod.pdf (Januar, 2019) s. 27-28

¹¹⁹ Se politiets nettsider (politiet.no)

https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pod/ikt_krim_pod.pdf (Januar, 2019) s. 27-28

¹²⁰ Bjerknes og Fahsing (2018) s. 270

¹²¹ Se politiets nettsider (politiet.no)

https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pod/ikt_krim_pod.pdf (Januar, 2019) s. 27-28

musikktjenester. Norsk myndighet, i dette tilfellet Økokrim, ble ikke ansett å ha jurisdiksjon til å beslutte utenlands ransaking selv om lagringen var på en skyenhet som var tilgjengelig i Norge¹²². Saken skal behandles videre i Høyesterett for å avgjøre om politiet har adgang til å kunne gjøre beslag på utenlandske servere, og hvorvidt dette er i strid med folkesuvereniteten.

Flere av de som deler bilder av barn på internett bruker såkalte anonymiseringstjenester når de er på internett¹²³. En anonymiseringstjeneste vil skjule din opprinnelige IP-adresse, slik at man kan surfe og laste ned filer på internett anonymt. Et eksempel på et nettverk som skjuler din identitet er TOR-nettverket¹²⁴. Den fungerer slik at internettaktiviteten forflytter seg gjennom ulike TOR servere. Dette er en stor utfordring for politiets etterforskning av “§ 311 saker”. Den vil gjøre det vanskelig å spore en nettbrukers aktivitet, og dermed gjøre arbeidet med å spore gjerningspersoner og straffbare handlinger komplisert.

3.3 Andre utfordringer

Noe av det som er mest tidkrevende med etterforskningen, er i det politiet tar et beslag av f.eks. en harddisk, eller annen lagringsenhet. Som tidligere illustrert ved dom HR-2016-2357-A, sendte tiltalte 414 bilder som seksualiserte barn. Et annet eksempel finner vi hos NRK.no hvor en barnepsykiater oppbevarte 200 000 overgrepbilder¹²⁵. Den store mengden beslag befinner seg ofte som del av annet lovlig materialet. Mye av arbeidet ligger dermed i gjennomgangen av alt materiale som er sikret, og krever derfor mye tid og ressurser¹²⁶. KRIPOS har i forlengelsen av dette arbeidet utviklet et program for filtrering av bilder som kan kategoriseres i gruppene; lovlig og ulovlig¹²⁷. Ved gjennomgang av beslag kreves det også at etterforskere har kjennskap til aktuelt lovverk. De må vite hva som rammes av bestemmelsen slik at de kan kategorisere materialet som blir gjennomgått.

¹²² LB-2018-190770

¹²³ Se politiets nettsider (politiet.no) <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/trendrapport-2016-2017.pdf> (Januar, 2019) s. 57

¹²⁴ Bjerknes og Fahsing (2018) s. 273

¹²⁵ Se NRKs nettsider (nrk.no) <https://www.nrk.no/ostlandssendingen/barnepsykiater-domt-for-oppbevaring-av-200.000-overgrepbilder-1.14307495> (Februar, 2019)

¹²⁶ Jf. uttalelse fra politibetjent om sine erfaringer.

¹²⁷ Jf. uttalelse fra politibetjent på Kripos om sine erfaringer.

Bestemmelsen har som formål å verne barn mot seksuell utnyttelse og seksuelle overgrep. Riksadvokaten har som nevnt tidligere i oppgaven, ytterligere påpekt at politiets innsats blant annet skal rette seg mot å identifisere ofre. Ettersom mye av kriminaliteten begås på tvers av landegrensene, vil denne identifiseringen være svært omfattende. Norge er et av medlemslandene i organisasjonen The International Criminal Police Organization (Interpool)¹²⁸. Interpool er den største politiorganisasjonen med 190 medlemsland, og er en viktig ressurs og samarbeidspartner for norsk politi når det kommer til internasjonal kriminalitetsbekjempelse¹²⁹.

I jobben med å identifisere barn og gjerningspersoner har Interpool en database hvor alle medlemsland kan legge inn, og hente ut informasjon. Dette datasystemet er ment for å være et hjelpemiddel til å identifisere og lokalisere saker med seksuelle overgrep mot barn¹³⁰. For å illustrere hvor tidkrevende arbeidet for å identifisere personer kan være, jobber norsk politi på den måten at bilder som seksualiserer barn og som anses som ulovlig sendes til Kripos. Kripos har videre den internasjonale kontakten med Interpool og Europol (The European Police Office) hvor bildene blir sjekket opp mot deres databaser. Ser man dette opp mot antallet med filer tatt i beslag, vil det være en svært tidkrevende jobb. På andre siden viser dette viktigheten av internasjonale avtaler og konvensjoner med andre land i jobben mot å bekjempe alvorlig organisert kriminalitet¹³¹.

4.0 Avslutning

At det de siste årene har vært store endringer i kapittelet om seksuallovbrudd, viser til dagsaktualiteten disse lovbruddene har i vårt samfunn. Stadig flere benytter seg av internett, og den store etterspørselen av overgrepsmateriale mot barn opprettholder et marked hvor barn blir utsatt for nye overgrep fra voksne hver eneste dag. I denne oppgaven har vi tatt for oss hva som er gjeldende rett for strl. § 311, første ledd bokstav b og c. Vi har ved bruk av juridisk metode fått bedre kunnskap om de objektive, og de subjektive vilkårene i lovbestemmelsen. Strl. § 311 bokstav b) tar for seg de ulike måtene å utbre slikt materiale, mens bokstav c) tar for seg de ulike måtene å skaffe seg tilgang til slikt materiale. For å

¹²⁸ Bjercknes og Fashing (2018) s. 352

¹²⁹ Bjercknes og Fashing (2018) s. 353

¹³⁰ Bjercknes og Fashing (2018) s. 353

¹³¹ Bjercknes og Fahsing (2018) s. 350-355

belyse og eksemplifisere rettsområdet har vi sett på domstolenes behandling av saker knyttet opp mot dette straffebudet.

Innledningsvis i denne oppgaven så vi på hvordan norsk lovgivning oppfyller sine internasjonale forpliktelser, ved at det foreligger et totalforbud mot all befatning og utbredelse av overgrepsmateriale i norsk straffelov. Forpliktelsene er knyttet til økning av antall begåtte lovbrudd, og den digitale utviklingen har bidratt til at det har blitt nødvendig med et strengere lovverk knyttet til denne virksomheten. Lovforarbeidene presiserer hva som regnes som fremstillinger som seksualiserer barn, f.eks. omfattes seksualiserte tegneserier av barn. Et område som har vært svært debattert er hvorvidt en sexdukke skal være å anse som en fiktiv fremstilling. Flere tingrettsavgjørelser har tatt stilling til dette, men verken lovforarbeider eller Høyesterett har presisert om sexdukker skal være å regne som en fremstilling eller ikke. Dette har vi gjennom avhandlingen sett at vanskeliggjør både etterforskning og domfellelse.

Mesteparten av lovbruddene skjer på internett, noe som gjør det utfordrerne for politiet å oppdage lovbruddene og identifisere lovbrøtterne. Politietterforskere vi har vært i kontakt med har presisert at det kreves mye ressurser, og riktig kompetanse for å avdekke og identifisere ofre og gjerningspersoner. Arbeidet med denne oppgaven har gitt oss en nærmere innsikt i hvilke utfordringer som knytter seg til etterforskningen av disse sakene, og hvilke krav vi vil stå ovenfor som snart nyutdannede politigeneralister.

Med bakgrunn i denne dagsaktuelle problematikken, søker politiet stadig etter ny kunnskap og flere ressurser som skal jobbe opp mot utfordringene på området. I forlengelsen av dette skal forskere ved NTNU forske på hvilken belastning politiansatte som jobber med overgrep mot barn blir utsatt for. De skal rette denne forskningen opp mot hvordan det er å bli eksponert for store mengder overgrepsmateriale hver dag¹³². Etter arbeidet med denne oppgaven vil det bli spennende å følge denne forskningen i fremtiden.

¹³² Se politiforums nettsider (politiforum.no) <https://www.politiforum.no/artikler/jobber-med-overgrep-mot-barn-na-skal-de-forskes-pa/455535> (Februar, 2019)

4.0 Litteraturliste

Lover

Grunnloven	Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – Grl.).
Straffeprosessloven	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven – strpl.)
Gamle straffeloven	Almindelig borgerlig Straffelov 22. Mai 1902 nr. 10 (straffeloven) (OPPHEVET)
Straffeloven	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl).

Forarbeider

NOU 1997:23	NOU 1997:23 Seksuallovbrudd – straffekommisjonens delutredning VI.
NOU 2003:27	NOU 2003:27 Lovtiltak mot datakriminalitet – Delutredning I om Europarådets konvensjon om bekjempelse av kriminalitet som knytter seg til informasjons- og kommunikasjonsteknologi.
Ot.prp. nr. 20 (1991-1992)	Om endringer i straffeloven og skadeerstatningsloven m.m. (seksuelle overgrep mot barn).

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003)

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven (Innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp. nr. 37 (2004-2005)

Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) Om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000)

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd).

Innst. O. nr. 92, (2002-2003)

Innst. O. nr. 92, (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (Innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk rett).

Innst. O. Nr. 66, (2004-2005)

Innst. O. Nr. 66, (2004-2005) Om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn).

Rettspraksis

Høyesterettsavgjørelser

HR-2001-1545

HR-2015-1360-A

HR-2016-2357-A

HR-2018-2315-A

HR-2018-2306-U

Lagmannsrettsavgjørelser

LB-2018-190770

LA-2018-171257

LB-2006-100531

LB-2014-101826

LB-2018-31426

LG-2018-59345

Tingrettsavgjørelser

TOSFI-2017-189162

TASFO-2018-69958

Internasjonale kilder

EMK

European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma 4. november 1950.

Barnekonvensjonen

The United Nations to the Convention on the Rights of the Child, New York 20. november 1989.

Lanzarotekonvensjonen

Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse, Lanzarote 25. oktober 2007.

Europarådets konvensjon om datakriminalitet

Convention on Cybercrime, Budapest 23. november 2001.

Juridisk litteratur

Aali m.fl. (2018)

Aali, Ragna og Mæhle, Synne Sæther, *Juridisk metode i et nøtteskall*, 1. utgave (Oslo, 2018).

Bernt m.fl. (1998)

Bernt, Jan Fridthjof og Doublet, David R., *Vitenskapsfilosofi for jurister*, 1. utgave (Bergen, 1998)

- Bjerknes m.fl. (2018) Bjerknes, Ole Thomas og Fashing, Ivar A. Etterforskning: Prinsipper, metoder og praksis, 1. utgave (Bergen, 2018)
- Boe (2012) Boe, Erik Magnus, *Grunnleggende juridisk metode: en introduksjon til rett og rettstenking*, 3. Utgave (Oslo 2012).
- Boe (2012) Boe, Erik Magnus, *Rettskildelære under debatt*, 1. utgave (Oslo, 2012).
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave (Oslo, 2001)
- Fredriksen (2016) Fredriksen, Steinar, *Lovbrudd, skyld og straff: Hovedlinjer i alminnelig strafferett*, 1. utgave (Oslo 2016).
- Fredriksen (2017) Fredriksen, Steinar, *Norm, skyldkrav og straffetrussel: Utvalgte emner fra spesiell strafferett*, 1. utgave (Oslo 2017)
- Gottschalk (2011) Gottschalk, Petter, *Datakriminalitet i Norge*, 1. utgave (Oslo, 2011)
- Kjos (2015) Kjos, Bård, *Innføring i informasjonsteknologi*, 6. utgave (Bergen, 2015)
- Matningsdal (2017) Matningsdal, Magnus, *Straffeloven. De straffbare handlingene. Kommentarutgave*, 1. utgave (Oslo, 2017).

- Nygaard (2004) Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (Oslo, 2004)
- Wegner (2015) Wegner, Rolf B., *Strafferett spesiell del*, 2. utgave (Drammen 2015).
- Sunde (2006) Sunde, Inger Marie, *Lov og rett i cyberspace – internettkriminalitet og etterforskningsmetoder*, 1. utgave (Bergen 2006)
- Sunde (2016) Sunde, Inger Marie, *Datakriminalitet – en fremstilling av strafferettslige regler om datakriminalitet*, 1. utgave (Bergen, 2016)

Andre kilder (Internettsider og avisartikler)

- Regjeringen. (2007) https://www.regjeringen.no/contentassets/df2a0d36a69c4ab494114b817375f4c8/coe_convention_on_the_protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_sexual_abuse_n.pdf (Sisert: september 2018).
- Regjeringen (2003) https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf (Sisert: september, 2018)
- Politiet (2015) <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/trendrapport-2016-2017.pdf> (Sisert: januar, 2019)
- Politiet. (2017) https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pod/ikt_krim_pod.pdf (Sisert: januar, 2019).

Politiforum (2019) <https://www.politiforum.no/artikler/jobber-med-overgrep-mot-barn-na-skal-de-forskes-pa/455535>

(Sisert: februar, 2019)

SSB (2018) <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/historisk-fa-lovbrudd-anmeldt-i-2017>

(Sisert: desember 2018).

SSB (2019) <https://www.ssb.no/lovbrudda>

(Sisert: april 2019).

Riksadvokaten (2019) <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2019/>

(Sisert: mars, 2019).

NRK (2018) <https://www.nrk.no/troms/domt-til-betinget-fengsel-for-a-ha-bestilt-sexdukke-utformet-som-barn-1.14337376> (Sisert: februar 2019)

NRK (2018) <https://www.nrk.no/ostlandssendingen/barnpsykiater-domt-for-oppbevaring-av-200.000-overgrepsbilder-1.14307495> (Sisert: februar, 2019)